

УДК 316.356:351.746.1

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2019.84.5>

Л. В. КАЛАШНІКОВА

СУСПІЛЬНА ДОВІРА ДО ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ЧИННИК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті здійснено спробу обґрунтування доцільності доповнення об'єктивних показників соціальної статистики суб'єктивними індикаторами, заснованими на життєвому досвіді окремих індивідів, їх світогляді, системі ціннісних орієнтацій, рівні ситуативного занепокоєння, усвідомленні власної незахищеності. Проаналізовано теоретичні передумови вивчення довіри до соціології як показника інтеграції, відображення досвіду безпечної та стабільної соціальної взаємодії, символічного кредиту для мінімізації ризиків, нейтралізації загроз та забезпечення безпеки життя. Здійснено аналіз результатів наявних у вітчизняній практиці емпіричних досліджень щодо з'ясування оцінних суджень пересічних громадян й самих працівників поліції стосовно ефективності діяльності останніх. Також доведено наявність взаємозв'язку між статистичними даними щодо розвитку злочинності, показниками віктимізації суспільства й індексом довіри населення до правоохоронних органів.

Автор проводить аналіз результатів національних емпіричних соціологічних опитувань, проведених Інститутом соціології НАН України, соціологічною групою «Рейтинг», Центром Разумкова, Харківським інститутом соціальних досліджень у період 1992–2018 рр. Відомою цінність судження простих громадян та працівників міліції щодо ефективності його діяльності. Більшість розглянутих досліджень вимірюють п'ять основних груп соціальних показників: 1) безпека життя (суб'єктивне сприйняття рівнів злочинності, її динаміка, рівень тривожності, особливо страх стати жертвою злочину тощо); 2) оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів (суб'єктивне сприйняття успішності виконання своїх конкретних завдань, затвердження роботи); 3) достовірність правоохоронних органів; 4) взаємодія з поліцією; 5) проблеми правозастосування на рівні конкретних громад. Наведений вище список необхідний, але недостатній. Систематизація соціальної інформації привела до висновку, що низький рівень довіри до поліції призводить до високого рівня соціального ізоляціонізму, відсутності бажання брати участь у охороні громадського порядку, пошуку зниклих без вісті, позаштатної співпраці з поліцією тощо. Створення груп дій як наслідок підвищення рівня злочинності, віктимізації суспільства, неможливості безпеки життєдіяльності.

Зіставлення даних в офіційну соціальну статистику про динаміку та регіональні особливості злочину, попередні судимості, результати опитування громадської думки щодо потерпілих компаній, ефективність правоохоронних заходів та довіри населення дозволили говорити про відносини між ними. Таким чином, він запровадив можливість обґрунтувати включення віктимологічних досліджень в Арсенал правоохоронних органів. Загальна тенденція посилення віктимізаційного компонента кримінологічної науки останнім

часом свідчить про те, що інформаційний потенціал соціологічних опитувань громадськості можна активно використовувати для вдосконалення існуючої системи запобігання злочинності, юридичної освіти, юридичної пропаганди, можливості безпеки осіб на всіх рівнях.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, довіра, правоохоронні органи, злочинність, віктимізація.

Постановка проблеми. Для оцінки стану та рівня безпеки життєдіяльності соціуму зазвичай використовуються об'єктивні показники, засновані на статистичних даних, з переважанням власне формальних критеріїв. Вони дозволяють вимірювати й здійснювати порівняльний аналіз основних характеристик рівня безпеки, проте не є досконалими, зважаючи на те, що не враховують суб'єктивних складників оцінки рівня небезпек і загроз безпеці особистості. На відміну від об'єктивних, суб'єктивні індикатори передбачають оцінку рівня безпеки життєдіяльності, засновуючись на життєвому досвіді окремих індивідів, їх світогляді, системі ціннісних орієнтацій, рівні ситуативного занепокоєння, усвідомленні власної незахищеності. Одним з таких суб'єктивних показників є рівень довіри до правоохоронних органів, діяльність яких повинна бути спрямована виключно на убезпечення громадської безпеки та правопорядку, відповідати інтересам суспільства, держави, конкретної особистості.

З усіх представників правоохоронних органів поліцейські є «найближчими» до пересічних громадян. Тому й не дивно, що останні роблять висновки про ефективність діяльності правоохоронців саме на основі суб'єктивного досвіду спілкування з поліцією за місцем проживання, у громадських місцях чи на дорогах. Рівень довіри до поліцейських корелює із усіма без винятку показниками соціального самопочуття, адже факти неправомірної діяльності правоохоронців руйнують суспільні уявлення про верховенство права, загрожують безпеці соціуму загалом. Окрім того, існування партнерських відносин між поліцією і соціумом неможливе без прозорості, взаємоповаги, взаємодопомоги у забезпеченні громадського правопорядку, боротьбі зі злочинністю. Тоді як зниження довіри населення до поліції формує відчуття беззахисності, невпевненості у майбутньому, сприяє формуванню позиції громадського ізоляціонізму.

Аналіз наукової літератури. Систематизуючи наявні у соціологічній традиції визначення категорії «довіра» зазначимо, що більшість науковців пов'язують її з соціальною взаємодією, соціальним порядком, комунікативними й інтеракційними процесами. Так, В. Давиденко, Г. Ромашкін вважають, що довіра як сукупність знань, почуттів, настроїв є одночасно процесом і результатом відображення соціальних явищ, які детермінують усвідомлення позитивного / негативного ставлення до них. Вона передбачає три такі компоненти: впевненість у своїй правоті (особливі очікування); впевненість у майбутньому, діях інших; функціональність, зумовлена взаємозв'язком з соціальною практикою [3]. Натомість О. Проневич розглядає довіру

як свого роду емоційне тло для ефективної взаємодії правоохоронних органів з населенням, об'єктивно передумовою формування якого є задоволеність їх діяльністю [10, с. 227].

Мета статті – дослідити феномен суспільної довіри до правоохоронних органів як чинник безпеки життєдіяльності особистості.

Виклад основного матеріалу. О. Панькова зазначає, що у суспільстві довіра є, з одного боку, показником інтеграції, відображенням досвіду безпечної й стабільної соціальної взаємодії, а з іншого – демонстрацією прагнень встановити визначений порядок, інструментом адаптації, символічним кредитом задля мінімізації ризиків, нейтралізації загроз, забезпечення безпеки існування [8]. Подібного роду дуальність забезпечує функціонування макро- і мікросистем через синтез міжособистісної та інституціональної довіри. І якщо міжособистісна довіра – основа соціуму, то інституціональна – необхідна умова функціонування соціальних інституцій, організації, що генерують та дотримуються визначених соціальних норм. Щодо співвідношення рівнів міжособистісної й інституціональної довіри, Г. Ромашкін визначає чотири можливі варіанти: 1) якщо показники обох різновидів довіри приймають значення вище середнього, то суспільство має суттєвий соціальний капітал й владу, що сприяє його збереженню та відтворенню; 2) високий рівень міжособистісної й низький інституціональної довіри є показником того, що суспільство існує автономно від органів влади; 3) високий рівень інституціональної і низький рівень міжособистісної довіри є свідченням повної залежності суспільства від органів влади; 4) низький рівень як міжособистісної, так й інституціональної довіри є ознакою недієздатності влади, соціальна взаємодія некоординована в силу взаємної недовіри людей один до одного [3].

Говорячи про детермінанти довіри, зазначимо, що у наявному розмаїтті теоретичних підходів до вивчення довіри І. Кузіна виділяє інструментальні (інституціональні, раціональні) й нормативні (культурологічні, психологічні) теорії. Перші з них сфокусовані на вивченні громадських оцінок діяльності соціальних інституцій як ситуативних чинників довіри, яка визначається як наслідок, а не причина ефективності діяльності органів влади. Натомість другі – вивчають соціокультурні детермінанти, які безпосередньо не пов'язані з діяльністю органів влади, а походять із ціннісних орієнтацій, норм моралі [6].

У межах емпіричних досліджень науковці вивчають обидві групи чинників. Так, аналізуючи результати соціологічних опитувань населення, В. Гімпельсон, Г. Монусова виділяють три групи факторів, що визначають ставлення людей до поліції, а саме: об'єктивні та суб'єктивні індивідуальні характеристики; характеристики самої поліції та результати її діяльності (рівень злочинності, ступінь централізації, відкритість й доступність суспільству тощо); якість державних інституцій (відкритість влади, здатність відтворювати суспільні блага, масштаби корупції тощо) [2]. У той же час А. Титаренко стверджує, що

довіра до поліції тісно взаємопов'язана з рівнем правового нігілізму, мінімізуючи витрати на утримання громадського порядку за рахунок виконання взаємних функцій та зобов'язань. Кредит довіри до поліції цілковито залежить від виправдання сподівань соціуму [11]. Систематизуючи дані всеукраїнських опитувань громадської думки, А. Бова зауважує, що рівень довіри до поліції статистично корелює з рівнем довіри до інших правоохоронних органів, зокрема прокуратури, податкової інспекції, Верховної Ради України, місцевих органів влади. Окрім того, індекс довіри тісно взаємопов'язаний з інтегральним індексом соціального самопочуття, цинізму, аномічної деморалізації, тривожності, дестабілізації [1].

Зважаючи на накопичений досвід теоретичних та емпіричних досліджень із зазначеної проблематики, **метою статті** є систематизація результатів наявних у вітчизняній практиці емпіричних досліджень щодо з'ясування оцінних суджень пересічних громадян й самих працівників поліції стосовно ефективності діяльності останніх, а також визначення взаємозв'язку між статистичними даними щодо розвитку злочинності, віктимізації й індексу довіри населення до правоохоронних органів.

За час існування незалежної української держави науковці неодноразово здійснювали спроби вимірювання індексу довіри до різних соціальних інституцій, зокрема і правоохоронних органів. Так, з 1992 р. Інститутом соціології НАН України проводяться щорічні загальнонаціональні дослідження. З-поміж низки вимірюваних індикаторів наявний показник довіри до міліції (поліції), числове значення якого (сума позитивних відповідей респондентів) за результатами опитувань 1994–2018 рр. коливалося від 6,5% до 22,8%, максимально знизившись у 2014–2015 рр. (див. табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл відповідей респондентів на запитання «Який рівень Вашої довіри міліції (поліції)?», % від загальної кількості опитаних [14, с. 444]

Рівень довіри / Рік	Зовсім недовіряю	Переважаю не довіряю	Важко сказати, довіряю чи ні	Переважаю довіряю	Цілков довіряю	Не відповіли
1994	27,9	29,2	26,3	10,0	2,8	3,8
1996	34,7	24,7	26,7	10,0	3,8	0
1998	33,3	27,2	26,2	9,2	3,3	0,9
2000	28,6	28,2	30,2	9,8	2,6	0,6
2002	31,2	26,7	28,6	10,6	2,6	0,2
2004	27,9	30,1	27,7	11,4	2,8	0,1

Продовження таблиці 1

Рівень довіри / Рік	Зовсім недовіряю	Переважаю не довіряю	Важко сказати, довіряю чи ні	Переважаю довіряю	Щільком довіряю	Не відповідає
2006	22,6	32,8	30,6	12,4	1,2	0,1
2008	22,8	32,8	30,6	12,4	1,2	0,1
2010	26,3	32,4	27,7	12,4	1,1	0,1
2012	30,9	35,6	24,6	8,0	0,8	0,2
2013	41,1	31,6	19,9	6,3	0,8	0,3
2014	33,4	34,3	25,8	5,7	0,8	0,1
2015	37,6	36,1	19,3	5,9	0,6	0,4
2016	27,7	33,6	26,5	11,4	0,7	0,1
2017	23,4	32,2	21,3	21,9	0,9	0,3
2018	28,6	33,6	25,3	11,4	1,1	–

Середній бал довіри до окремих структурних підрозділів правоохоронних органів протягом 1994–2018 рр. не перевищував 2,5 бали (див. табл. 2). Суміжною до показника довіри є оцінка суб'єкт-об'єктних відносин між пересічними українцями і правоохоронними органами. Визначаючи кому вони повинні служити, чий інтереси відстоювати, більшість українців обрала варіант відповіді – «будь-кому, хто заплатить» (див. табл. 3). Що це, як не засвідчення корумпованості правоохоронців та низького рівня довіри до них з боку громадськості.

Таблиця 2

Середній бал довіри, де 1 – повна недовіра, а 5 – повна довіра) [14, с. 451]

Соціальні організації / Рік	Міліція (поліція)	Прокуратура	Суди	Податкова інспекція
1994	2,3	–	–	–
1996	2,2	–	–	–
1998	2,2	–	–	–
2000	2,3	–	–	–
2002	2,3	2,3	2,3	–
2004	2,4	2,4	2,4	2,3
2006	2,4	2,4	2,4	2,5
2008	2,4	2,4	2,4	2,5
2010	2,3	2,3	2,3	2,4
2012	2,1	2,1	2,1	2,3

Продовження таблиці 2

Соціальні організації / Рік	Міліція (поліція)	Прокуратура	Суди	Податкова інспекція
2013	1,9	2,0	1,9	2,2
2014	2,1	2,0	2,0	2,2
2015	1,9	1,9	1,9	2,0
2016	2,2	2,0	2,0	2,2
2017	2,4	2,0	1,9	–
2018	2,2	2,1	2,0	2,2

Таблиця 3

**Розподіл відповідей респондентів на запитання
«Кому сьогодні в Україні служить ...?» (2013 р.),
% від загальної кількості опитаних [13, с. 453–454]**

Суб'єкти / об'єкти «служіння»	Громадянам України	Керівникам органів влади	Народним депутатам	Президенту України	Будь-кому, хто заплатить	Нікому, крім самих себе	Іншим	Важко відповісти	Не відповіли
Прокуратура	4,3	20,3	12,0	19,7	42,5	14,0	0,9	9,1	0,2
Міліція	4,1	20,3	9,7	15,8	49,1	15,4	1,1	7,6	0,4
СБУ	4,8	17,4	10,2	28,3	26,7	13,4	1,4	17,1	0,1
Суди	4,0	14,8	9,1	16,9	55,5	12,1	1,1	8,5	0,3

Соціологічна група «Рейтинг» у грудні 2011 р. провела загальнонаціональне опитування з питань довіри до правоохоронних органів, проблем внутрішньої безпеки та готовності населення до співпраці з міліцією. Отримані результати знову засвідчили наявність низького рівня довіри українців до всіх без винятку правоохоронців (див. табл. 4). Окрім того, іншим фактом, що підтверджує недовіру до міліції, є громадський ізоляціонізм населення. Адже лише 14% опитаних українців визначили свою готовність допомагати працівникам міліції за будь-яких обставин, тоді як абсолютна більшість інформантів (54%) готова на активні дії лише за умови відсутності загрози власному життю чи інтересам близьких [9, с. 41].

Співробітниками Центру Разумкова протягом 2012–2015 рр. проводилося дослідження «Українська міліція очима громадян: оцінки стану, проблеми і перспективи реформування». Аналіз отриманих результатами констатував, що рівень довіри до міліції доволі низький, адже довіряють їй не більше третини опитаних (див. табл. 5). Порівняно більшою довірою громадян користуються правоохоронці місцевого рівня, з якими вони безпосередньо контактують (див. табл. 6).

Таблиця 4

Розподіл відповідей на запитання «Якою мірою, на Ваш погляд, заслуговують на довіру такі правоохоронці та судові органи в Україні?», % від загальної кількості опитаних [9, с. 22]

Рівень довіри / правоохоронний орган	Цілком заслуговує	Не зовсім заслуговує	Важко відповісти	Зовсім не заслуговує
Міліція	10	41	10	40
ДАІ	8	41	14	37
Прокуратура	12	32	23	33
Служба безпеки України	16	25	33	26
Суди	8	34	15	43
Податкова	10	31	28	31
Митниця	10	28	35	27

Таблиця 5

Розподіл відповідей на запитання «Якою мірою Ви довіряєте міліції?», % від загальної кількості опитаних [12, с. 62]

Рівень довіри / місяць, рік	Довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Не довіряю	Важко відповісти
08/2012	3,2	27,0	31,5	31,4	7,0
05/2013	3,2	19,5	30,2	39,8	7,3
07/2013	2,0	16,7	28,3	46,4	6,6
12/2013	3,1	18,9	29,9	40,4	7,8
04/2014	2,5	23,2	38,3	28,4	7,5
05/2014	2,4	21,6	31,1	37,0	7,9
09/2014	4,1	22,0	36,1	30,5	7,4
11/2014	2,0	20,6	45,4	25,1	6,9
12/2014	1,1	15,3	39,1	35,1	9,6
01/2015	2,9	18,5	38,1	30,3	10,2

У період 2016–2018 рр. співробітники соціологічної групи «Рейтинг» провели чотири хвили всеукраїнського муніципального опитування у 24 обласних центрах України. З-поміж низки вимірюваних індикаторів визначалися показники відчуття безпеки у місті, схвалення діяльності правоохоронних органів. Аналіз даних дозволив зробити висновки про те, що почувається у небезпеці після настання темряви у районі свого проживання майже кожен п'ятий опитаний (21,2%). За оцінками судженнями українців до п'ятірки найнебезпечніших міст України входять м. Миколаїв, м. Херсон, м. Северодонецьк,

м. Суми, м. Житомир, натомість відносно безпечним є всі обласні центри Західного регіону, а також м. Харків та м. Вінниця [7, с. 112]. Щодо оцінки діяльності поліції усереднений показник коливався від 3,3 до 2,7 (де 1 – «жахливо», 5 – «відмінно»). Найвищим значення цього індикатору є для жителів м. Маріуполя, м. Вінниці, найнижчим – м. Херсону, м. Чернігова [7, с. 100–101]. З приводу оцінки діяльності судів, органів прокуратури (числове значення усереднених показників коливалося від 1,2 до 0,3, де 0 – «зовсім не схвалюю», 3 – «цілком схвалюю») зазначимо, що найвищою є їх ефективність у м. Маріуполі, натомість найнижчою – м. Ужгороді, м. Северодонецьку [7, с. 175–178].

Таблиця 6

Розподіл відповідей на запитання «Чи довіряєте Ви українській міліції і названим її представникам?», % від загальної кількості опитаних (січень 2015 р.) [12, с. 62]

Представники міліції	Довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Не довіряю	Важко відповісти
Міністр внутрішніх справ	1,3	17,9	36,6	29,7	14,4
Українська міліція в цілому	2,1	21,3	39,4	27,4	9,9
Керівник Вашого обласного управління МВС України	1,6	15,8	35,0	25,4	22,3
Міліція Вашої області	1,7	20,4	36,6	26,3	15,0
Міліція Вашого міста (села, селища)	3,3	24,0	33,6	24,4	14,8
Ваш дільничний інспектор	4,0	24,9	24,8	20,8	25,6

Принципово змінила ситуацію відомча реформа. Підтвердженням тому є проведене протягом листопада-грудня 2018 р. загальнонаціональне опитування громадської думки «Оцінка діяльності Національної поліції», у якому взяло участь 19,5 тис. українців старше 18 років. За отриманими даними було визначено, що найбільше респонденти бояться стати жертвою дорожньо-транспортних пригод (71,9%), крадіжок (62,2%), розбоїв (57,3%), фізичного насильства (55,8%). Третина опитаних (33,7% і 29,5% відповідно) вважають роботу місцевої та національної поліції задовільною. Найнижчими є оцінки ефективності діяльності поліцейських у Київській, Херсонській та Дніпропетровській областях. Досвід безпосереднього спілкування з поліцією протягом останнього року мали 14,3% інформантів. Довіряють сучасній національній поліції 40,4% респонденти, прокуратурі – 11,9%, судовим органам – 10,3%, Службі безпеки України – 18,1%. Готовність допомагати працівникам поліції у будь-якій ситуації

висловили 36,3% українців. Серед основних недоліків у роботі поліції респонденти визначили непрофесіоналізм, корумпованість, бездіяльність, небажання захищати простих людей. Безпосередніми жертвами злочинів протягом останнього року стали 10,2% опитаних. Серед причин неповідомлення жертвами про скоєні злочини в правоохоронні органи стала недовіра до останніх [5].

Узагальнюючи, зазначимо, що більшість проаналізованих досліджень вимірюють п'ять основних груп соціальних показників: 1) безпека життєдіяльності (суб'єктивне сприйняття рівня злочинності, його динаміки; рівень занепокоєння, зокрема страх стати жертвою злочину та ін.); 2) оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів (суб'єктивне сприйняття успішності виконання покладених на них конкретних завдань, схвалення роботи); 3) довіра до правоохоронних органів; 4) взаємодія з працівниками поліції; 5) проблеми забезпечення охорони правопорядку на рівні конкретної громади. Зазначений перелік є необхідним, проте недостатнім.

Аналізуючи дані офіційної статистики, спробуємо відстежити взаємозв'язок між об'єктивними показниками динаміки вітчизняного злочинного світу, ефективністю діяльності правоохоронних органів й індексом довіри населення до них. У таблицях нижче коефіцієнт злочинності й судимості визначався як співвідношення кількості зареєстрованих злочинів та засуджених на 100 тис. наявного населення.

Таблиця 7
Статистика злочинності та судимості за 1991–2017 рр. [4]

Статистичні показники / Роки	Чисельність наявного населення, тис. осіб	Всього виявлено злочинів, тис.	Всього засуджено, тис. осіб	Коефіцієнт злочинності	Коефіцієнт судимості
1991	51944,4	405,516	108,553	780,7	209,0
1992	52056,6	480,478	115,260	923,0	221,4
1993	52244,1	539,299	152,878	1032,3	292,6
1994	52114,4	572,147	174,959	1097,9	335,7
1995	51728,4	641,860	212,915	1240,8	411,6
1996	51297,1	617,262	242,124	1203,3	472,0
1997	50818,4	589,208	237,790	1159,4	467,9
1998	50370,8	575,982	232,598	1143,5	461,8
1999	49918,1	558,716	222,239	1119,3	445,2
2000	49429,8	567,795	230,903	1148,7	467,1

Продовження таблиці 7

2001	48923,2	514,597	202,609	1051,8	414,1
2002	48457,1	460,389	194,212	950,1	400,8
Статистичні показники / Роки	Чисельність наявного населення, тис. осіб	Всього виявлено злочинів, тис.	Всього засуджено, тис. осіб	Коефіцієнт злочинності	Коефіцієнт судимості
2003	48003,5	566,350	201,081	1179,8	418,9
2004	47622,4	527,812	204,794	1108,3	430
2005	47280,8	491,754	176,934	1040,1	374,2
2006	46929,5	428,149	160,865	912,3	342,8
2007	46646,0	408,170	152,772	875,0	327,5
2008	46372,7	390,162	146,858	841,4	316,7
2009	46143,7	439,459	146,383	952,4	317,2
2010	45962,9	505,371	168,774	1099,5	367,2
2011	45778,5	520,218	154,356	1136,4	337,2
2012	45633,6	447,1474	162,881	979,9	356,9
2013	45553,0	563,560	122,973	1237,2	270,0
2014	45426,2	529,139	102,170	1164,8	224,9
2015	42929,3	565,182	94,798	1316,5	220,8
2016	42760,5	592,604	76,217	1385,9	178,2
2017	42584,5	523,911	76,804	1230,3	180,4

Аналіз представлених даних засвідчує стрімке зростання кількості злочинів на душу населення та зниження рівня судимості протягом останніх років (див. табл. 7). На рейтингу за рівнем злочинності на душу населення перші сходинки посідають м. Київ, Запорізька, Кіровоградська, Полтавська, Херсонська, Київська, Миколаївська області. Суттєво нижчими є значення коефіцієнтів злочинності в областях Закарпатського регіону (див. табл. 8). Як бачимо, ці дані корелюють з результатами опитувань громадської думки щодо віктимності населення окремих областей, низької оцінки ефективності діяльності та недовіри до правоохоронних органів.

До сьогодні у системі вітчизняних правоохоронних закладів існує «гонитва» за позитивними показниками. Тому навіть в умовах погіршення криміногенної ситуації вони звітують про відносно стабільний відсоток розкриття справ, що суперечить реальності. У цьому сенсі відверті побоювання негативної оцінки з боку громадськості цілком виправдані, оскільки останні більше відповідають дійсності.

Таблиця 8

Статистика злочинності у розрізі областей за 2017 р. [4]

Область / Статистичні показники злочинності	Чисельність наваного населення, тис. осіб	Всього виявлено злочинів, тис.	Всього засуджено, тис. осіб	Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, тис. осіб	Коефіцієнт злочинності	Коефіцієнт судимості
Вінницька	1590,4	14,325	4,865	3,562	900,7	305,9
Волинська	1041,0	10,834	2,465	1,848	1040,7	236,8
Дніпропетровська	3230,4	44,343	11,455	8,416	1372,7	354,6
Донецька	4244,0	26,091	7,960	5,528	614,8	187,6
Житомирська	1240,5	14,836	4,201	2,579	1196	338,7
Закарпатська	1258,8	11,183	3,164	1,660	888,4	251,4
Запорізька	1739,5	31,944	6,394	4,029	1836,4	367,6
Івано-Франківська	1379,9	8,244	2,475	1,502	597,4	179,4
Київська	1734,5	25,720	5,915	3,258	1482,8	341
м. Київ	2925,8	70,662	7,357	3,805	2415,1	251,5
Кіровоградська	965,7	16,711	3,558	2,650	1730,5	368,4
Луганська	2195,3	11,363	3,870	2,667	517,6	176,3
Львівська	2534,0	27,526	5,743	3,609	1086,3	226,6
Миколаївська	1150,1	16,798	4,133	2,437	1460,6	359,4
Одеська	2386,5	32,576	5,529	3,534	1365	231,7
Полтавська	1426,8	22,676	5,290	4,257	1589,3	370,8
Рівненська	1162,7	11,413	2,991	2,075	981,6	257,2
Сумська	1104,5	12,450	4,140	2,739	1127,2	374,8
Тернопільська	1059,2	7,627	2,424	1,088	720,1	228,9
Харківська	2701,2	34,986	8,194	5,701	1295,2	303,3
Херсонська	1055,6	16,760	4,278	2,266	1587,7	405,3
Хмельницька	1285,3	11,644	3,050	2,102	905,9	237,3
Черкаська	1231,2	17,756	3,282	1,768	1442,2	266,6
Чернівецька	908,1	9,213	2,109	1,520	1014,5	232,2
Чернігівська	1033,4	14,932	2,872	2,204	1444,9	277,9

Висновки. Українське суспільство сьогодні функціонує в умовах страху й незахищеності, детермінованих передусім тотальною недовірою до формальних соціальних структур. Простежується дифузія рівня громадської недовіри до правоохоронних органів й можливості

убезпечення безпеки життєдіяльності конкретної особистості, коли недовіра посилює загрози. Визначення рівня довіри передбачає з'ясування меж соціального простору з мінімальним рівнем невизначеності. У цьому сенсі під довірою слід розуміти очікування щодо бажаного кінцевого результату соціальної взаємодії, оцінку наслідків, а також соціальні приписи, ролі, що висуваються для всіх учасників. Інституціональна довіра – основа соціуму, де функціонують соціальні організації, які генерують та дотримуються соціальних норм. Провідною соціальною функцією довіри є легімізація соціального порядку. В емпіричному вимірюванні довіра визначається з огляду на суб'єктивний досвід громадян, а також з того, наскільки ресурс довіри здатен забезпечити досягнення індивідуальних цілей й стабільності у контексті тривалої групової взаємодії. Низький рівень довіри до поліції призводить до високого рівня громадського ізоляціонізму, відсутності бажання брати участь в охороні громадського правопорядку, пошуку безвісті зниклих осіб, позаштатній співпраці з поліцейськими, створенні ініціативних груп, як наслідок – зростання рівня злочинності, віктимізації суспільства, неможливості забезпечення безпеки життєдіяльності. Наявні прогалини у правовому й недоліки в організаційному забезпеченні не дозволяють повною мірою включити віктимологічні соціологічні дослідження до арсеналу правоохоронної діяльності. Загальна тенденція посилення віктимологічного складника кримінологічної науки, яка спостерігається останнім часом, свідчить про те, що інформаційний потенціал соціологічних опитувань громадськості може бути активно застосований для вдосконалення існуючої системи профілактики злочинів, правового виховання, правової пропаганди, можливості забезпечення безпеки особистості на всіх рівнях.

Список використаної літератури

1. Бова А.А. Проблема довіри населення України до міліції (соціологічний аналіз). *Молода нація. Альманах*. 1999. Вип. 6. С. 101–117.
2. Гимпельсон В.Е., Монусова Г.А. Доверие полиции: межстрановой анализ. *Вопросы экономики*. 2012. № 11. С. 24–47.
3. Давиденко В., Ромашкин Г. Системное доверие как фундаментальное условие формирования и развития общества. Научный потенциал регионов на службу модернизации. Астрахань : АИСИ, 2011. С. 166–172.
4. Державний комітет статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Кобзін Д., Щербань С., Коренева К., Черноусов А. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (національний звіт). Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). 2019. 52 с.
6. Кузина І.І. Факторы доверия политическим институтам: теоретические подходы и индикаторы. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2014. Вип. 32. С. 70–75.

7. Четверте всеукраїнське муніципальне опитування (20 січня – 10 лютого 2018). – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/municipal_survey_2018_final_ua.pdf.

8. Панькова О. Доверие как основа формирования социального капитала в контексте развития человеческого потенциала Украины. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 16. С. 101–109.

9. Правоохоронні органи України: довіра та оцінки населення, проблеми внутрішньої безпеки та готовність до співпраці (січень – 2012). URL: http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_life_safety_012012.3.pdf.

10. Проневич О.С. Довіра населення як критерій оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів. *Форум права*. 2015. № 4. С. 225–231.

11. Титаренко А.П. Общественное доверие к полиции как фактор, способствующий индивидуальной профилактической работе с гражданами. *Вестник Томского государственного университета*. 2015. № 393. С. 167–170.

12. Українська міліція очима громадян: оцінки стану, проблеми і перспективи реформування. *Національна безпека і оборона*. 2015. № 2-3(151-152). С. 58–95.

13. Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д. е. н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. Київ : Інститут соціології НАН України, 2013. 566 с.

14. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Випуск 6 (20) / За ред. д. е. н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. 526 с.

Калашникова Л. В. Общественное доверие к правоохранительным органам как фактор безопасности жизнедеятельности личности

В статье предпринята попытка обоснования целесообразности дополнения объективных показателей социальной статистики субъективными индикаторами, основанными на жизненном опыте отдельных индивидов, их мировоззрении, системе ценностных ориентаций, уровне ситуативного беспокойства, осознании собственной незащищенности. Анализируются теоретические предпосылки для изучения доверия к социологии как индикатора интеграции, демонстрации опыта безопасного и стабильного социального взаимодействия, символического кредита для минимизации рисков, нейтрализации угроз и обеспечения безопасности жизни. Автором осуществлен анализ результатов отечественных эмпирических социологических исследований, посвященных изучению оценочных суждений рядовых граждан и самих сотрудников полиции об эффективности деятельности последних. Также доказано существование взаимосвязи между статистическими данными относительно развития преступности, показателями виктимизации общества и индексом доверия населения к правоохранительным органам.

Автор проводит анализ результатов общенациональных эмпирических социологических опросов, проведенных Институтом социологии НАН Украины, социологической группой «Рейтинг», Центром Разумкова, Харьковским институтом социальных исследований за период 1992–2018 гг., суждения рядовых граждан и сотрудников милиции об эффективности его деятельности. В большинстве рассмотренных исследований измеряются пять основных групп социальных показателей: 1) безопасность жизни (субъективное

восприятие уровней преступности, ее динамика, уровень тревоги, особенно страх стать жертвой преступления и так далее); 2) оценка эффективности деятельности правоохранительных органов (субъективное восприятие успешности выполнения своих конкретных задач, утверждение работы); 3) авторитет правоохранительных органов; 4) взаимодействие с полицией; 5) проблемы правоприменения на уровне конкретных сообществ. Приведенный выше список является необходимым, но недостаточным. Систематизация социальной информации привела к выводу, что низкий уровень доверия к полиции ведет к высокому уровню социального изоляционизма, отсутствию желания участвовать в защите общественного порядка, поиске пропавших без вести, внештатном сотрудничестве с полицией, создании инициативных групп как следствие повышения уровня преступности, виктимизации общества, невозможности обеспечения безопасности жизни.

Отображение данных в официальной социальной статистике о динамике и региональных особенностях преступности, предъюдущих судимостях, с результатами опросов общественного мнения о потерпевших компаниях, эффективности правоохранительной деятельности и доверия населения позволило говорить об отношениях между ними. Таким образом, появилась возможность обосновать включение виктимологических исследований в арсенал правоохранительных органов. Общая тенденция усиления виктимизации компонента криминологической науки в последнее время свидетельствует о том, что информационный потенциал социологических опросов населения может быть активно использован для совершенствования существующей системы предупреждения преступности, правового воспитания, правовой пропаганды, возможности обеспечения безопасности личности на всех уровнях.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, доверие, правоохранительные органы, преступность, виктимизация.

Kalashnikova L. Public trust in law enforcement agencies as a factor in the safety of a person's life

The article attempts to validate the usefulness of supplementing objective indicators of social statistics subjective indicators, based on the life experiences of individuals, their worldview, the system of value orientations, the level of situational anxiety, sense of insecurity. The theoretical prerequisites for studying trust in sociology as an indicator of integration, displaying the experience of safe and stable social interaction, symbolic credit to minimize risks, neutralize threats, and ensure life safety are analyzed. The author conducts an analysis of the results of national empirical sociological surveys conducted by the Institute of sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, sociological group "Rating", Razumkov Center, Kharkiv Institute for social research in the period 1992–2018 relative value judgments of ordinary citizens and the police officers about the effectiveness of its activities. The majority of the reviewed studies measure five major groups of social indicators: 1) life safety (the subjective perception of levels of crime, its dynamics, level of anxiety, particularly fear of becoming a victim of crime, etc.) 2) evaluation of efficiency of activity of law enforcement bodies (the subjective perception of the success of fulfilling their specific tasks, job approval) 3) the credibility of law enforcement agencies; 4) interaction with police; 5) problems of law enforcement at the level of specific communities. The above list is a necessary, but insufficient. Systematization of social information have led to the conclusion that a low level of confidence in the police leads to a high level of social isolationism, lack of desire to

participate in the protection of public order, search for missing persons, freelance cooperation with the police, the establishment of action groups as a consequence of rising levels of crime, victimization of society, the impossibility of life safety.

The mapping of the data into official social statistics about the dynamics and regional features of the crime, previous convictions, with the results of public opinion polls on the victimized companies, the effectiveness of law enforcement activities and trust of the population allowed to talk about the relationship between them. Thus, it introduced the ability to justify the inclusion of victimological research in the Arsenal of law enforcement. The overall trend of increasing victimization component of the criminological science in recent time suggests that the information potential of sociological surveys of the public can be actively used to improve the existing system of crime prevention, legal education, legal propaganda, the possibility of security of individuals at all levels.

Key words: *life safety, trust, law enforcement agencies, crime, victimization.*